

ХОРЕОГРАФІЯ

УДК 792.8 [930.85+101]

Цитування:

Литвин С. Х. Неокласичний балет: історичне та філософське підґрунтя. *Мистецтвознавчі записки* : зб. наук. пр. 2023. Вип. 43. С. 51–57.

Lytvyn S. (2023). Neoclassical Ballet: Historical and Philosophical Background. *Mystetstvoznavchi zapysky*: zb. nauk. pr., 43, 51–57 [in Ukrainian].

Литвин Сергій Харитонович,
доктор історичних наук, професор,
в. о. завідувача кафедри культурології
та міжкультурних комунікацій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
<http://orcid.org/0000-0003-0010-2675>
serlytvyn@ukr.net

НЕОКЛАСИЧНИЙ БАЛЕТ: ІСТОРИЧНЕ ТА ФІЛОСОФСЬКЕ ПІДҐРУНТЯ

Мета роботи – окреслити історичні та філософські основи неокласичного балету, дослідити мистецькі причини його походження, ключові особливості та ідеологеми, що визначили його подальший розвиток. **Методологія статті.** При проведенні дослідження було здійснено комплексний аналіз історичного підґрунтя неокласичного мистецтва у векторах визначення ролі первинного класичного балету в минулому, змін у суспільних відносинах та культурі, новаторських напрямів мистецтва та діяльності засновників самого неокласичного балету, їх творчої спадщини, а також філософського підґрунтя у векторах визначення культурно-мистецької основи неокласичного танцю, впливу інших філософських течій, феноменології та прагматизму, а також деяких ідей Зигмунда Фрейда та Карла Юнга, Анрі Бергсона та Мартіна Гайдеггера. **Наукова новизна.** У процесі цього дослідження було розкрито сутність неокласичного балету в мистецькій площині, що поєднує класичні традиції з новаторськими техніками, а також висвітлює його роль у розвитку хореографічного мистецтва в комплексному аналізі зв'язків між історичним розвитком неокласичного балету та впливом філософських течій початку ХХ століття на формування і концепцію цього хореографічного стилю. **Висновок.** Неокласичний балет став символом злиття класичних понять, пов'язаних із грацією та елегантністю, разом з енергією та динамікою сучасності. На сьогодні наявні всі ознаки того, що неокласичний балет продовжує залишатись актуальним, зберігаючи свою роль як «містоформуючого» мистецького жанру. Здобутки хореографії та аналіз внесків провідних хореографів, які своїми творчими досягненнями й інноваціями збагатили та примножили значимий внесок у розвиток неокласичного балету, розширивши його межі та збагативши естетичний спектр, вдосконалюють розуміння та оцінку цієї унікальної художньої форми в сучасному світі. Історичне та філософське підґрунтя допомагає розкрити контекст і причини появи, а також розвиток неокласичного балету як повноцінного мистецького явища, що становить основу для подальшого розвитку сучасного танцю.

Ключові слова: неокласичний балет, неокласицизм, історія, філософія, хореографія.

Lytvyn Serhii, Doctor of Historical Sciences, Professor, Acting Head of the Department of Cultural Studies and Informational Communications, National Academy of Culture and Arts Management

Neoclassical Ballet: Historical and Philosophical Background

The purpose of the study is to outline the historical and philosophical foundations of neoclassical ballet, investigating the artistic reasons for its origin, key features, and ideological elements that have determined its further development. **Research methodology.** The research involved a comprehensive analysis of the historical background of neoclassical art in the vectors of determining the role of the original classical ballet in the past, changes in social relations and culture, innovative artistic trends and the activities of the founders of neoclassical ballet itself, their creative heritage, as well as the philosophical basis in the vectors of determining the cultural and artistic basis of neoclassical dance, the influence of other philosophical movements, phenomenology and pragmatism, as well as some ideas of Sigmund Freud and Carl Jung, Henri Bergson and Michel Heidegger. **Scientific novelty.** In the course of this research, the essence of neoclassical ballet was revealed in the artistic plane that combines classical traditions with innovative techniques, and also highlights its role in the development of choreographic art in a comprehensive analysis of the links between the historical development of neoclassical ballet and the influence of philosophical trends of the early twentieth century on the formation and concept of this choreographic style. **Conclusion.** Neoclassical ballet has become a symbol of the fusion of classical concepts associated with grace and elegance, along with the energy and dynamism of modernity. As of today, all indications suggest that neoclassical ballet continues to remain vibrant and relevant, retaining its role as a "city-forming" artistic genre. The achievements of choreography and analysis of the contributions by leading choreographers

who, through their creative achievements and innovations, have enriched and multiplied the significant contribution to the development of neoclassical ballet, expanding its boundaries and enriching its aesthetic spectrum, improve the understanding and appreciation of this unique art form in the modern world. The historical and philosophical background helps to reveal the context and reasons for the emergence and development of neoclassical ballet as a comprehensive artistic phenomenon, forming the basis for the further development of contemporary dance.

Key world: neoclassical ballet, neoclassicism, history, philosophy, choreography.

Актуальність теми дослідження. Неокласичний балет повністю сформувався у середині ХХ століття як відповідь на виклики, які ставило сучасне мистецтво, що виходило за межі традиційних форм, експериментуючи з новими танцювальними манерами. Традиційні форми балету, які були популярними в попередні століття, втратили свою актуальність в очах сучасних глядачів, що спонукало хореографів того часу почати експериментувати з новими танцювальними векторами у пошуках нових способів вираження ідей та емоцій. Ці ідеї формувались як під впливом суспільних змін, що впливали на розвиток усіх сфер життя, так і філософсько-психологічних концепцій, що зумовили розуміння мистецтва через призму індивідуальності, свободи самовираження та емоційної автентичності. Через такий широкий ареал ідей та концепцій, важливим постає фактор розуміння як історичного, так і філософське підґрунтя, яке складає основу дослідження неокласичного балету в контексті історичного знання.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження неокласичного балету проводилися та продовжують проводитися хореографами, мистецтвознавцями, культурологами та іншими фахівцями в галузі мистецтва і танцю. Серед зарубіжних та українських науковців можна визначити Д. Баттервот, Д. Шарикова, О. Чепалова, Н. Пензева, М. Погребняк, О. Плахотнюк, що покладені в основу нашого дослідження.

Мета статі – розглянути історичне та філософське підґрунтя неокласичного балету, що дозволить повною мірою зрозуміти його актуальні сутність та значення серед шаблів сучасного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Неокласичний балет є важливим етапом у розвитку хореографічного мистецтва, який сполучає в собі класичну грацію та сучасний експресіонізм. Його виникнення пов'язане з пошуками танцюристів і хореографів виразити нові емоції та ідеї, залишаючись вірними традиційній балетній техніці. Попри те, що цей визначний стиль хореографічного мистецтва ХХ століття заслуговує багато уваги серед дослідників мистецтвознавців, хореографів та

культурологів єдиного визначення цьому напрямку наразі не встановлено. Це обумовлено тим, що переважно вектори його дослідження ґрунтуються на розгляді художнього та мистецько-естетичного аспекті, спираючись на творчості провідних діячів, які використовували свою художню свободу та креативність, щоб інтегрувати сучасні реалії та світові тенденції у свої постановки, тим самим збагачуючи художню форму та лексичне забарвлення, роблячи цей танцювальний напрямок більш доступним, сучасним та значущим.

Упродовж десятиріч, неокласичний балет зумів здобути популярність серед глядачів та став одним із ключових напрямків в сучасному танці. Однак, досі існує деяка неоднозначність щодо історичного та філософського базису, який лежить в основі цього танцювального стилю, та яке буде розглядатись на сторінках цього дослідження.

Історичне підґрунтя має велике значення для розуміння того, як суспільства розвивалися протягом часу, як вони взаємодіяли між собою та які впливи мали на мистецтво загалом, та хореографію зокрема. У контексті нашого дослідження виокремимо такі історичні вектори у становленні неокласичного балету: роль класичного балету у минулому; зміни в суспільстві та культурі; поява новаторських напрямків мистецтва; засновники неокласичного балету та їх спадщина. Цей список не є вичерпним і може доповнюватись іншими векторами.

В історії хореографічного мистецтва, класичний балет був важливим етапом у розвитку танцю. Зародження класичного балету в XVI–XVII століття було пов'язане з розвитком танцювального жанру у Європі, а особливо в Італії та Франції. Класичний балет став першим систематизованим стилем танцю, де встановились стандарти техніки, позицій тіла та рухів. Його історична роль включала його збереження та передачу традицій танцювального мистецтва з покоління в покоління. Завдяки стійким технікам, репертуару та підходам до хореографії, класичний балет став мистецтвом з визначеними стандартами і методами навчання. Як зазначає О. Плахотнюк: «однією із основний

світоглядною властивістю танцю є швидко і досконало реагувати на всі суспільно-політичні та історичні процеси розвитку суспільства. Відображення катаклізмів, криз та скачки економічного розвитку, філігранно віддзеркалює трагедію війн та емоції її завершення від перемоги до поразки. Постійно розвивається, формує нові зразки, напрямки і цілі самодостатні види та напрямки сучасного танцювального мистецтва» [4, 162].

Протягом історії класичний балет зазнавав змін та вдосконалювався, а його стиль став однією із основ для подальших хореографічних експериментів. З появою неокласичного балету у середині ХХ століття, традиційні класичні техніки та елементи поєдналися з інноваційними танцювальними стилістичними, що дало початок новому творчому напрямку. О. Чепалов зазначає, що класичний танець почасти зберігався у «резервації» та відбив стильові видозміни у творчості Сержа Лифаря та Джорджа Баланчина, особливо з початком американського періоду останнього, аби повернутися до Західної Європи у вигляді неокласичних опусів. [7, 30] Як ми вже згадували у попередніх роботах культурно-мистецьке середовище США другої третини ХХ століття було перенасичене потребою створення новітньої гілки розвитку і становлення суто американської хореографічної культури [1, 294]. На початку 1920-х років у США інтерес до балету був мінімальним, оскільки його вважали європейською формою мистецтва, яка не має нічого спільного з американською культурою [11, 110]. Більшість балетних компаній та виконавців приїжджали з Європи, що робило балет практично недоступним для більшості американців. Все почало змінюватись, з того моменту, як у 1933 році Лінкольна Кірстейна запросив Джорджа Балачина в Нью-Йорк і саме балетне мистецтво почало трансформуватись: «одвічне тяжіння балетного мистецтва до оповідальності на практиці урівноважувалося симфонізацією танцю, коли змістовність хореографічного тексту народжувалася з музичною, а не сценарною драматургією» [7, 30].

Значні трансформації у суспільстві і культурі відбувались також і в Європі, що посприяло сутнісним змінам у хореографічному мистецтві. Якщо подивитись історично на той період часу, як зазначає М. Погребняк, кінець ХІХ століття і початок ХХ століття відзначився глибокою кризою західноєвропейської цивілізації та культури,

яка осягнула всі її складові: економіку, державний устрій, філософію, мораль, мистецтво [5, 251]. Поява неокласичного балету була відповіддю на складні політичні та суспільні зміни того періоду, а також на руйнування раціоналістичного світогляду і появу ірраціоналізму в мистецтві.

Хореографи відмовлялися від традиційних класичних форм і здійснювали експерименти зі стилем, шукаючи нові шляхи виразності та відповіді на складність сучасного світу. Абстракція, сюрреалізм та інші нестандартні художні підходи допомогли хореографам втілити нові ідеї та погляди у своїх творчих роботах. Політичні та суспільні проблеми того періоду стимулювали до використання танцю для вираження своїх поглядів та критики суспільного ладу. Танець став засобом виразу індивідуального та колективного досвіду, дозволяючи відобразити складні емоції, переживання та погляди на світ. космополітичну ознаку танцювальної культури в мистецькому просторі сучасності можемо визначити наступними категоріями. О. Плахотнюк визначає ряд космополітичних ознак класичного балету, говорячи, що: «Космополітичні процеси сприйняття класичного балету. Мультинаціональність провідних балетних осередків світу, взаємна інтегрованість танцівників різних шкіл, наявність споріднених тенденцій до збереження етнічних традицій і водночас зовнішніх впливів, що відображаються в їх репертуарі. Репертуарна політика балетних труп та національних театрів спрямована таким чином, що має спільну тенденцію до об'єднання в репертуарі класичної спадщини балетного мистецтва, балетів популярніших сучасників та робіт локальних (національних) хореографів-балетмейстерів. Завдяки розвиненим технологіям (відео-, телефіксації, мережі «Інтернет») глядачі, як і танцівники та балетмейстери мають змогу отримати швидкий доступ до найцікавіших зразків хореографічного мистецтва всього світу. Як результат у митців розширюються можливості швидкої і продуктивної організації власне гастрольної діяльності, продажу свого творчого продукту, щодо розповсюдження та демонстрації своїх балетів, хореографічних вистав, творів, перформенсів у різних світових театрах та сценічних просторах [13, 43].

Відбірково, неокласичний балет виявився стильовим рішенням, що дозволив хореографам ефективно поєднувати традиції минулого з вимогами сучасності, оскільки «після численних хореографічних ексцентріад

та руйнацій хореографічної лексики, пошуків її нових напрямків була досягнута необхідність «реабілітації класики»» [3, 90].

Протягом ХХ століття в мистецтві сформувалося багато різноманітних течій, які вплинули на розвиток художньої культури та привнесли новаторство в різні галузі мистецтва, в тому числі і в хореографію. Танець, музика, театр, образотворче мистецтво і багато інших сфер отримали нові ідеї та способи виразу завдяки таким течіям, як модернізм, авангардизм, сюрреалізм, постмодернізм тощо.

Модернізм та авангардизм здебільшого прагнули розриву з традиціями, створюючи нові виразні засоби та експериментуючи з формами. Сюрреалізм своєю чергою зосереджувався на непересічних образах та асоціаціях, що дозволяло створити містику та дивовижний світ у мистецтві. Постмодернізм, натомість, підкреслював розмаїття, плинність та поєднання різних стилів.

В українській музичній енциклопедії зазначається, що поява неокласицизму на початку ХХ століття викликана заперечною реакцією на романтизм, імпресіонізм, модерн/сецесію, символізм, футуризм і пов'язана з антиномічністю культури й потягом до надіндивідуального [6, 224].

Хоча у деяких джерелах [12, 93] можна знайти вказівки на авангардистську спрямованість неокласицизму, але загалом вважається, що неокласицизм є складовою руху модернізму [6, 224].

Модернізм та авангардизм дійсно виступали як новаторські рухи у мистецтві ХХ століття, спрямовані на переосмислення та інновації. Модерністи тягнули за собою нові матеріали та технології, а авангардисти йшли ще далі, привносячи експериментальні та радикальні підходи у свої твори.

В контексті розвитку хореографічного мистецтва спостерігаємо, що поряд із тенденціями руйнації естетичних і структурних засад класичного балету хореографи-авангардисти зосереджують увагу на оновленні, розширенні та збагаченні виразальних форм і засобів хореографічної спадщини, утверджують різноманітні тенденції та форми модерн-танцю, поєднують елементи модерну, джаз-танцю з елементами класики. Саме цей шлях, що одержав назву «неокласичний», виявився найбільш плідним і перспективним [2].

Неокласичний балет поєднує елементи класичної балетної техніки з ідеями та підходами сучасного мистецтва. Він зберігає естетику і грацію класичного балету, але

водночас, вносить новаторські рішення та експерименти, що дозволяє йому бути частиною модерністського руху. О. Чепалов зазначає, що «неокласика» стиль в якому слідом за музикою, хореографи шукали оновлення танцювальної мови не у *радикальних змінах (курсив наш – С. Л.)*, а шляхом переосмислення застиглих форм класичної спадщини [8, 219]. Це підтверджує його органічний характер та поступовий розвиток як явища, яке було необхідним для відродження класичних цінностей, втрачених під час різних експериментів та стилістичних трансформацій протягом історичних змін. Водночас Н. Пензева підкреслює, що процес руху до неокласицизму стосується і музики, і хореографії, і він має глибокі корені в потребі відновити та відродити класичні цінності, які можуть бути втрачені у змінливому світі мистецтва [3, 91]. Саме тому, дослідники неокласичного балету звертаються до історичних витоків цього стилю саме у музиці, оскільки тісна співпраця між композиторами та хореографами того часу заклали фундамент створення безсюжетних хореографічних вистав та формування новаторської думки.

Неокласичний балет, з властивим йому поєднанням класичних елементів з новаторськими техніками, став значущим етапом у розвитку хореографічного мистецтва. Спадщина, залишена засновниками, внесла суттєвий вклад у формування і розвиток цього стилю, а також викликала широкий інтерес до неокласичного балету в сучасних хореографічних колах.

Його засновниками в 30–60-х рр. стали вже вище згадані українець Серж Лифар, який понад 30 років очолював балет Гранд-Опера (Париж) та грузин Джордж Баланчин (справжнє Георгій Баланчивадзе), який 1948–1983 рр. керував створеною ним американською балетною трупю «Нью-Йорк сіті балет» [2]. В мистецтвознавчих колах побутує суперечка щодо того, хто з них перший ввів термін «неокласика» у широке коло вживання, однак враховуючи різні підходи до хореографії, однозначним можемо вважати, що творчий доробок кожного став початком реформи танцю, який має неоціненне значення в історії хореографічного мистецтва. Серж Лифар об'єднав у своїй творчості класичну основу з новаторськими елементами. Його ціль полягала в збереженні естетики та грації класичного балету, але водночас він додавав емоційного виразу та інноваційних рішень, що зробило його творчість унікальною. Важливою ідеєю Лифаря було наблизити балет до реального

життя, передати через танець людські почуття. Його підхід визначався романтичною спрямованістю, що може видаватись протилежним абстрактній холодності, яка інколи пов'язується з неокласицизмом.

Що стосується Джорджа Баланчіна, то його зв'язок з неокласичним балетом, це суцільний взаємодоповнюючий механізм, в якому неможливо визначити перевагу творця над творінням. Хоча за думкою Д. Баттерворт: «Особиста естетика Баланчіна характеризується тим, що згодом визнали як неокласицизм» [11, 112], однак варто відзначити, що саме неокласичний підхід в танці породив творчий успіх Джорджа Баланчіна, і що тепер «творчий здобуток Баланчіна» є всім відомий і вважається «еталоном» неокласичного балету, невіддільним від нього.

З історичного підґрунтя видно, що спадщина засновників неокласичного балету має велике значення для розвитку цього стилю і викликає інтерес у сучасних хореографічних колах. Однак, існувати на різних шарах суспільства неокласичному балету дозволяє сполучення історичного підґрунтя із філософською сутністю.

Філософська основа неокласичного балету полягає в руйнуванні догматичного читання класичного балету та класичного танцю загалом. Ця форма танцю прагне знайти баланс між традиціями та інноваціями, поєднуючи найкраще з обох світів. Ключові філософські елементи, які знаменують руйнування догми полягають в: абстракції, музичності, швидкості і енергії, візуальному мінімалізмі. Практично це проявляється наступним чином: використання абстракції дозволяє виконавцям виразити внутрішні стани та емоції без прив'язки до конкретного сюжету; музичність допомагає втілити музику в рух і підкреслити гармонію звуків та рухів; швидкість і енергія додають динамічності та імпульсивності виставі; візуальний мінімалізм підкреслює суть та простоту мистецтва.

Крім того, неокласичний балет також заснований на філософських ідеях початку ХХ століття. Д. Шариков зазначає, що філософські ідеї початку ХХ століття, які вплинули на формування естетики неокласичного балету визначили, що сучасна неокласична хореографія тісно пов'язана з філософськими течіями, які сформуливали її етичні й естетичні принципи [10, 177]. Феноменологія, яка спрямована на дослідження свідомості та досвіду, може бути використана для передачі власних переживань та емоцій

через рух. Прагматизм, орієнтований на практичні результати, стимулює пошук нових технік та рішень у танці, щоб досягти більш ефективного сприйняття глядачами. Руйнування старих стандартів дозволяє творцям неокласичного балету відмовитися від традиційних форм та змусити аудиторію переосмислити танцювальні концепції.

Варто також зазначити, що значний вплив на розвиток цього напрямку мають філософські ідеї Зигмунда Фрейда та Карла Юнга, Анрі Бергсона, Мартіна Гайдеггера, що за аналізом Д. Шарикова проявлялось таким чином. Під впливом психоаналізу Зигмунда Фрейда та Карла Юнга неокласична хореографія звертається до психічного життя людини, розглядає його свідомі, несвідомі й підсвідомі вчинки, роздуми, колективне несвідоме, а також цікавиться і аналізує фантазії та сексуальну мотивацію дій. Інтуїтивізм Анрі Бергсона дав змогу змістити акцент з суспільної, колективної художньої творчості на індивідуальну, авторську творчість митця, надаючи йому повну свободу в художніх пошуках, експериментах, спрямовуючи творчий пошук хореографа-постановника саме на «імпровізаційний аспект» при створенні балетного твору чи танцювальної форми. Екзистенціалізм Мартіна Гайдеггера уможливив визначення психологічного аналізу в балеті людських емоцій (страх, ненависть, невпевненість, жах, страждання), а також піддати сумніву важливість гармонійних і традиційних етичних та естетичних ідеалів і норм суспільства [9, 72].

Їхні концепції про час, простір, свідомість і взаємозв'язок людини з навколишнім світом знайшли своє втілення в неокласичному балеті, допомагаючи розкрити нові аспекти виразності та глибини танцю. Отже, таким чином бачимо, що філософські підґрунтя стають не тільки важливою складовою неокласичного балету, але й джерелом його творчого розвитку та інновацій.

Наукова новизна. У процесі цього дослідження було розкрито нові аспекти, що мають відношення до сутності неокласичного балету в якості мистецтва, що поєднує класичні традиції з новаторськими техніками, а також висвітлює роль стильового напрямку в розвитку хореографічного мистецтва у комплексному аналізі зв'язків між історичним розвитком неокласичного балету та впливом філософських течій початку ХХ століття на формування і концепцію цього хореографічного стилю.

Висновок. Неокласичний балет став культурно-історичним символом злиття класичних понять, пов'язаних із грацією та елегантністю, разом з енергією та динамікою сучасності. На сьогоднішній день присутні всі ознаки того, що неокласичний балет продовжує залишатись живим і актуальним, зберігаючи свою роль як «містоформуючий» мистецький жанр. Здобутки хореографії та аналіз внесків провідних хореографів, які своїми творчими досягненнями та інноваціями збагатили та примножили значимий внесок у розвиток неокласичного балету, розширивши його межі та збагативши естетичний спектр, вдосконалюють розуміння і оцінку цієї унікальної художньої форми в сучасному світі. Історичне та філософське підґрунтя допомагають розкрити контекст і причини появи а також розвитку неокласичного балету, як повноцінного мистецького явища, становлячи основу для подальшого розвитку сучасного танцю.

Література

1. Гацелюк В. Роль творчого доробку Джорджа Баланчіна (Георгія Мелітоновича Баланчивадзе) у сучасній практиці неокласичного балету: хронологічний аспект. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Історичні науки*. Одеса : Гельветика, 2021. Т. 32 (71). № 4. С. 290–296. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-5984/2021/4.42>.
2. Горбачов Д. Авангардизм. *Енциклопедія сучасної України* / редкол.: І. Дзюба та ін. ; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2023. URL: <https://esu.com.ua/article-42265> (дата звернення: 28.03.2023).
3. Пензева Н. Неокласика як стиль хореографічного мистецтва ХХ ст. (на прикладі творчості Дж. Баланчіна). *Культура народів Причорномор'я*. Сімферополь, 2009. № 154. С. 89–92. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/34929/22-Penzeva.pdf?sequence=1> (дата звернення: 28.03.2023).
4. Плахотнюк О. Світосприйняття джаз-танцю в мистецькому просторі сучасності. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. 2022. № 2. С. 157–162. DOI: <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-2-26>.
5. Погребняк М. Неокласичний танець: генеза та його естетико-стильові особливості у театрі Джоржа Баланчіна. *Вісник КНУКіМ. Мистецтвознавство*. Київ : КНУКіМ, 2013. Вип. 28. С. 128–137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknukim_myst_2013_28_21 (дата звернення: 28.03.2023).
6. Українська музична енциклопедія / за ред Г. Скрипник. Київ : ІМФЕ, 2016. Т. 4. 553 с. URL: https://shron3.chtyvo.org.ua/Skrypynk_Hanna/Ukrainska_muzychna_entsyklopediia_Tom_4.pdf (дата звернення: 28.03.2023).

[muzychna_entsyklopediia_Tom_4.pdf](https://shron3.chtyvo.org.ua/Skrypynk_Hanna/Ukrainska_muzychna_entsyklopediia_Tom_4.pdf) (дата звернення: 28.03.2023).

7. Чепалов О. Хореографічний театр Західної Європи ХХ ст. : монографія. Харків : ХДАК, 2007. 344 с.
8. Чепалов О. Хореологія : статті та лекції. Київ : Ліра-К, 2020. 228 с.
9. Шариков Д. Неокласицизм у хореографічній культурі: генеза і концепція балетного театру : монографія. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2018. 334 с.
10. Шариков Д. Онтологія неокласицизму в хореографічній культурі, а також генеза у балетному театрі нового класичного напрямку ХХ – початку ХХІ століття. *Scientific journal innovative solutions in modern science*. Dubai : TK Meganom, LLC, 2016. № 8(8). С. 175–181. URL: <https://naukajournal.org/index.php/ISMSD/article/viewFile/1003/1139> (дата звернення: 28.03.2023).
11. Butterworth Jo. *Dance Studies: The Basics*. London and New York : Routledge, 2011. 224 p.
12. Guatterini M. *L'ABC del balletto*. Milano : Mondadori, 1998. 239 p.
13. Plakhotnyuk O. Cosmopolitan processes in the theater of classical ballet. *Knowledge. Education. Law. Management Nauka. Oświata. Prawo. Zarządzanie*. Lublin : Fundacja Instytut Spraw Administracji Publicznej w Lublinie, 2020. № 5 (33). Vol. 3. P. 38–43. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.5.3.7>.

References

1. Hatseliuk, V. (2021). The role of George Balanchine's (Heorhii Melitonovych Balanchivadze) creative work in the modern practice of neoclassical ballet: chorological aspect. *Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Historical sciences*. Odesa: Helvetica Publishing House, 32(71), 4, 290–296. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-5984/2021/4.42> [in Ukrainian].
2. Horbachov, D. (2023). Avant-garde. *Encyclopaedia of Modern Ukraine: online version* / edited by I. Dziuba and others; NAS of Ukraine, National Science and Technology School. Kyiv: Institute of Encyclopaedic Research of the National Academy of Sciences of Ukraine. Retrieved from: <https://esu.com.ua/article-42265> [in Ukrainian].
3. Penzeva, N. (2009). Neoclassicism as a style of choreographic art of the 20th century (on the example of J. Balanchine's work). *Culture of the Black Sea Peoples*. Simferopol, 154, 89–92. Retrieved from: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/34929/22-Penzeva.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].
4. Plakhotniuk, O. (2022). World perception of jazz dance in the artistic space of modernity. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*, 2, 157–162. DOI: <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-2-26>. [in Ukrainian].
5. Pohrebniak, M. (2013). Neoclassical dance: genesis and its aesthetic and stylistic features in the theatre of George Balanchine. *KNUKIM Bulletin. Series "Art History"*. Kyiv: KNUKIM Publishing Centre, 28, 128–137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknukim_myst_2013_28_21 [in Ukrainian].

6. Ukrainian Music Encyclopedia (2016). / edited by H. Skrypnyk. Kyiv: IMFE, 4, 553. Retrieved from: https://shron3.chtyvo.org.ua/Skrypnyk_Hanna/Ukrainska_muzychna_entsyklopediia_Tom_4.pdf [in Ukraine].
 7. Chepalov, O. (2007). Choreographic theatre of Western Europe in the twentieth century: monograph. Kharkiv: KHDAAK, 344 [in Ukrainian].
 8. Chepalov, O. (2020). Choreology: articles and lectures. Kyiv: Lira-K, 228 [in Ukrainian].
 9. Sharykov, D. (2018). Neoclassicism in choreographic culture: genesis and concept of ballet theatre: monograph. Vinnytsia: Nilan-LTD, 334 [in Ukrainian].
 10. Sharykov, D. (2016). Ontology of neoclassicism in choreographic culture, as well as the genesis of the new classical direction of the twentieth – early twenty-first centuries in ballet theatre. Scientific journal innovative solutions in modern science. Dubai: TK Meganom, LLC, 8 (8), 175–181. Retrieved from: <https://naukajournal.org/index.php/ISMSD/article/view/File/1003/1139> [in Ukrainian].
 11. Butterworth, Jo. (2011). Dance Studies: The Basics. London and New York: Routledge, 224 [in English].
 12. Guatterini, M. (1998). L'ABC del balletto. Milano: Mondadori, 239 [in Italian].
 13. Plakhotnyuk, O. (2020). Cosmopolitan processes in the theatre of classical ballet. Knowledge. Education. Law. Management Nauka. Oświata. Prawo. Zarządzanie. Lublin: Fundacja Instytut Spraw Administracji Publicznej w Lublinie, 5 (33), 3, 38–43. DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.5.3.7>. Retrieved from: <http://kelmczasopisma.com/ua/jornal/24> [in Polish].
- Стаття надійшла до редакції 07.04.2023
Отримано після доопрацювання 12.05.2023
Прийнято до друку 22.05.2023*